

Pa vpraša kdo: Kaj hočejo imeti
 Brodarji novi, kam njih čoln letí?
 V kateri zemlji hočejo živeti,
 Kje njim prijazne sreče svit gorí?
 Al prostosti jim zvezda mar ne sveti,
 Pravice vir trinoštvo jim kalí?
 Al niso vroče sanje mar dežela,
 Ki iščejo si nova je kerdela?

Prijatelj stoj! preblazene namene
 Stvarém je svojim večni dal Gospod,
 In zlata krona ni najvišje cene,
 Kar išče si po daljni zemlji rod.
 Da duh predere sivih megel stene,
 Da si odprè v planjave jasne pot —
 Po tem junaki verli hrepenijo,
 Zato pogumi v sercih jim gorijo.

Obrača svet se po neskončnih krogih,
 V soglasji mičnem se združuje vse;
 In kar odkriva duh po željah mnogih,
 Povzdiga do svobode prave se.

Če merzel veter se spustí po logih,
 Povénejo mladike ranjene,
 Budé le žarki nebni glasno petje,
 O njih v zelenje se zapleta cvetje.

Da zlata zvezda narodne svobode
 Sloveniji pokaže rajski svit,
 Da stopi med osrečene narode,
 Da cvet požene v slavi vekovit:
 Zato junaški broj se trudil bode,
 Ki plamen svitlih zvezd mu je odkrit,
 V zvestobi in ljubezni se ne gane,
 Dokler bolj mila doba ne nastane.

Iz groba mora ti Adonis vstati,
 Slovenija! tvoj blagor oživi,
 Iz britkih solz ti mora cvet pognati,
 Ki nevenljiv ostane večne dni.
 Nebesa čéjo slavno zmago dati,
 V prijaznih upih serce se topí,
 S sinovi vsemi gorko za-te vneto
 Pozdravlja z močnim glasom novo leto!

A. Okiški.

Zgubljen mož.

(Pripovedna čertica.)

Po tvojih ulicah, Ljubljana! sem hodil lansko jesen. Merzloten veter je pihal; poprejšno noč je sneg pervikrat pobelil kamniške planine in zapadajoče solnce je je rudečilo z zadnjimi žarki. Ko grem mimo bolnišnice, odpró se velika vrata in štirje možjé prinesó trugo, pokrito s suknom, ki je morebiti nekdej bilo černo. Nosačem se je neznano mudilo, komaj jih je dohajala stara ženica, edini pogrebec; tudi duhoven ni spremljal merliča.

„Koga nesó?“ poprašam hlapca, ki je zapiral vrata.

„Trapastega Skalarja se je usmilil Bog, ter ga je vzela k sebi.“

Ko čujem Skalarjevo ime, spreletelo me je nekako čudno. Vsak nesrečen človek ima neko pravico za naše pomilovanje. Nesreča povelíča vsacega človeka, tudi najbolj zaničevanega reveža, posebno če ga vidimo mertvega pred seboj; zdi se nam vselej

boljši, ko je bil znabiti v resnici. V tesni trugi vidimo zdaj le junaka, ki so ga zmagale neprijazne okolnosti in ne prašamo veliko, ali si je sam kriv ali ne, radi mu podelimo venec mučenja. — Skalar je bil meni tak mučenec.

Stopim hitrejšje in se pridružim ženici, ki me je z začudenjem pogledovala od strani. „Ali ste poznali ranjcega?“ vprašam ženico, ko smo se približali sv. Krištofu.

„Se vé, da sem ga poznala; saj je moje sestre sin, jaz sem njegova teta“, odgovori mi žena z zatopljenim glasom.

Prišli smo do jame, nosači so potegnili sukno s truge, pobrali so nosila ter so hitro odšli, ne čakaje pokopa. Dva grobarjeva hlapca ga položita v grob, jaz mu veržem zadnje persti, hlapca ga zasipljeta, in teta kleče kraj groba moli tiho za pokoj ranjcega. Zdaj zazvoni Ave Marija, starši hlapec z leseno ного moli glasno angeljsko češčenje, mi drugi mu odgovarjamo in na zadnje smo vsi molili še en očenaš, da bi Bog dal ranjcemu večni mir in pokoj.

Mrak se je že vlegel na grobe, ko sva z ženo zapustila pokopališče.

Žena je bila jako razgovorna, ni je bilo treba mnogo nago-varjati, rada je povedala, kar je vedela.

„Ranjki Matevž je bil Gorenec iz prav dobre in premožne hiše. Bil je edini sin, oče mu je umerl zgodaj, ravno ko je stopil v latinske šole. Ko bi bil delj časa živel, gotovo bi Matevž ne bil zašel na tako slabe pote. Mati njegova je bila moja sestra, bila je dobra žena, za-nj veliko predobra. Njena edina želja je bila, enkrat doma v farni cerkvi svojega Matevža viditi na prižnici in iz njegovih ust poslušati božjo besedo. Kedar sem bila pri njej, govorila mi je od tega in vselej sve se obé veselja jokali. Matevž je bil vedno prvi v šoli, vsi gospodje so rekli, da ima med vsemi najboljšo glavo in svojo mater je tudi tako rad imel, da je storil po njeni želji ter šel v lemenat, akoravno ni imel za ta sveti stan pravega poklica, kakor se je pokazalo pozneje. Ali mater je pa vendar le veselilo, da jo je ubogal, ali čakati srečnega dne, na ktereга se je tolikanj veselila, to jej ni bilo dano, Bog jo je poprej poklical k sebi.

Matevž je po materni smerti ostal sam; zdaj ga ni več vezala materna želja, slekel je černo kuto in prevzel je doma gospodarstvo, ali vsi sosedje so rekli, da iz spridenega gospoda ne bo nikoli dober gospodar. In sosedje so bili modri možjé. Matevž se je kmalo spoznal z lepo mlado deklino, ki jo je priserčno rad imel, mislil je, da jo dobi za ženo. Ali ona je bila nestanovitna in omahljiva, zapustila je Matevža in vzela družega. To je polomilo Matevža še bolj ko materna smert. Zanimarjal je gospodarstvo, v cerkev ni hodil, tih in žalosten je pohajal po polji, vsi smo mislili,

da se v njem kuha huda bolezen. Jeseni pa po ajdovi žetvi mu ni bilo več domá ostati, polastila se ga je spet želja, kaj več se učiti. Gospodarstvo je dal v štant in šel je na Dunaj v visoke šole. Kaj je ondi delal, to mi ni znano, le to vém, da je neznano veliko denarja potreboval: kakor sneg s pomladi je kopnelo njegovo gospodarstvo. Gozd za gozdom, njivo za njivo je prodal. Od gospodov, ki so ga vidili na Dunaju, zvedeli smo, da je neznano učen, od njega samega pa ni bilo nobenega glasú, in vendar je teklo že sedmo leto, kar je šel od doma. Kar zvemo, da je šel izpod našega cesarja nekam daleč, ljudje sami niso prav vedeli kam: eni so rekli, da je na Nemškem, eni pa, da je na Poljskem. Nekteri so pravili, da je šel za neko žensko, ki mu je tako pametno glavo zmešala, da mu ni bilo brez nje živeti; drugi so pa govorili, da bi bil kmalo ustrelil necega grofa ali kali in da je zato moral bežati. Takrat so mu poslali zadnje krajcarje, vse lepo premoženje je zaštudiral.

Od zdaj ni bilo od njega ne pisma ne poročila, preteklo je že blizo dvanajst let; mislili smo, da je že davno mertev, kar se je pred desetimi leti spet pokazal, ali kako se je spremenil! — Komaj sem ga še spoznala, neznano se je postaral. Pravil je, da dobi tukaj profesorsko službo — ali niso mu je dali, da-si ravno so govorili, da več vé, ko vsi drugi. Revež je bil brez vsega zaslužka; česar se je lotil, povsod mu je spodletelo. Bil je pri meni in da-si tudi sama nimam veliko, vendar sem mu rada dajala, kolikor sem mogla, ker je bil neznano dober človek. Prepisal mi je vse pridige od patra Joahima, ker je rada prebiram, pa tudi sam je spisal dve ali tri, ki človeku gredó bolj k sercu, ko marsiktera v cerkvi. Časih bi bila rada kaj zvedela iz njegovega prejšnega življenja, pa mi je rekel: „Teta! pustiva to, saj bi me ne razumeli, mene pa boli serce, če se zmislím nazaj.“

Na enkrat mu šine v glavo, da ne more več pri meni ostati, da mu vest ne pripušča, da bi še delj časa mene nadlegoval. Branila sem mu ali zastonj — šel je, kam? — ne vem. Osem let ga ni bilo na spregled, tudi se ni čulo od njega, kje in kaj dela. Lansko zimo se kar nenadoma spet prikaže, ali ni ga bilo k meni, menda se me je bal. Revež se je popolnoma zapustil, bil je raztergan in zamazan, beračil je in kar je izprosil, to je zapil — na žganji. Vedno je bil pijan. Oh kako lepo sem ga prosila, naj gre k meni in naj se loti kacega koli dela. Ali ni me poslušal. „Teta! meni ni več pomagati, zgubljen sem“, tako mi je odgovoril. In res je bil zgubljen, pamet se mu je jela mešati; cele noči, časih komaj za silo oblečen, taval je v najhujšem mrazu okoli. Na zadnje so se ga usmilili in so ga vzeli v špital, kjer je sklenil svoje nemirno življenje.“

Toliko sem zvedel iz Skalarjevega življenja; zdaj mislim pa še povedati, kje in kako sem se ž njim seznanil.

Bil sem četrtošolec in pervikrat sem nasadil na glavo visoko černo pinjo, ktera je mnogim ljudem simbol civilizacije. S knjigo pod pazho sem rad pohajal po polji, če je le vreme bilo prijazno; posebno rad sem hodil na ljubljanski grad; od tod, ne samo da vidiš skor vso Ljubljano, odpira se ti najlepša panorama: ravno polje in zeleni gozdi, nizki griči in sive planine, vse to je pred teboj razgernjeno.

Na severni strani, kjer raste germovje, tam smo si radi delali hišice, in tudi jaz sem si napravil blizo verha prav prijazno utico. Ko necega dne pridem do utice, zagledam v njej tujega človeka v gosposki obleki, ki je bila pa zelò ogúljena ali vendar čedna. Z obema rokama si je podperl glavo in zamišljeno je gledal v tla. Star je bil kacih 36 let, lice je bilo lepo ali prepadeno in čisto obrito.

Že sem se mislil umekniti nazaj, kar me zagleda.

„Ne zamerite, zdi se mi, da sem se polastil vaše utice, ali nisem se mogel zderžati, da ne bi sedel ter razgledal kraje, katerih že dolgo vidil nisem in ki so mi tolikanj mili.“

„Prosim ostanite, saj je prostora dovolj za dva.“

Imel sem pri sebi Ovida. V šoli smo ravno brali njegova pisma, v katerih revež pošilja bridke zdihljeje iz pustega Ponta v kratkočasni in lepi Rim. Učitelj nam je rekel, da je nesrečen vsak pesnik, in da je res tako, naštel nam je mnogo pesnikov, ki so bili vsi nesrečni. To leto sem tudi pervikrat dobil v roke Prešernove pesmi in iz njih sem spet previdil, da „slep je, kdor se s petjem ukvarja“. Naš učitelj je bil pameten mož. — Moj sosed je sanjavo gledal na belo Ljubljano, jaz sem pa v eni roci deržal Ovida, v drugi pa Schwab-Osiandrovo prestavo.

„Kaj berete tu, če smem vprašati?“ oglasil se tujec.

„Ovidove epistole.“

„Ktero?“

„Tretjo.“

„Hanc tibi Naso tuus mittit, Rufine, salutem,

Qui miser est, ulli si suus esse potest,“

začne deklamirati neznani človek in brez spodtikleja recitira celo epistolo do kraja. In kako mu je tekla govorica, ko bi zvonovi peli, tako lepo še nisem slišal latinski govoriti. Jaz ga gledam z začudenjem, tako še naš učitelj ni znal.

„Marsiktero zlato resnico poveš, ljubi moj Ovid, ali vendar si prava baba“, pristavi učeni neznanec, ko je prenehal recitirati.

Lice, ktero mu je bil Ovid nekoliko razsvetlil, zmračilo se mu je zdaj spet in mož se je v novo zamislil.

„Tudi meni pridejo časih misli, ki mi ne dajo poprej miru, da jih zapišem“, povzame tujec čez nekoliko besedo. „Prosim, posodite mi svinec“.

Dam ga mu in on zapiše nekaj na košček popirja.

„Aha!“ mislim si sam pri sebi, „to je tudi pesnik — tedaj nesrečen!“

Ko spiše, dá mi svinec nazaj. Izpraševal me je o šolskih stvaréh, o učiteljih itd. Na zadnje mi reče: „Slišal sem, da je umerl profesor pesništva na gimnaziji; če mi sreča posluži, znabiti stopim na njegovo mesto“.

Če dalje bolj sera se čudil učenemu možu. Na tihem sem si srečo voščil, da sem posodil svinec možu, ki bo k letu znabiti moj profesor. Hitro skrijem Schwabovo prestavo, ker sem vedel, da profesorji kaj tacega radi ne vidijo — ali dobra je pa vendar le.

Med tem zazvoni poldan. „Z Bogom, mladi prijatelj!“ poslovi se neznani mož. „Znabiti se še večkrat vidiva“.

Vsaki dan sem hodil na grad, ali neznanega pesnika ni bilo več v mojo utico. Dvakrat ali trikrat sem ga pozneje še vidil žalostnega hoditi po ulicah, ali govoril nisem ž njim. Učiteljsko službo je dobil drugi, germovje na gradu je izgubilo listje, dobilo spet novo, ali zastonj sem čakal na učenega znanca — zginil je in sčasoma sem na-nj pozabil.

Prešlo je nekaj let. O veliki noči sem se vozil z Dunaja po železnici. Na neki postaji za Savo stopim z voza, namenil sem se obiskati drage prijatelje, tri ure od železnice. Streljaj daleč od postaje stoji kerčma, kjer so mi rekli, da dobim voz in konje. Ko stopim v hišo, skor mi je sapa zastala. Od smerdečega tobakovega dima se je tako kadilo, da se je komaj vidila lojeva sveča, ki je na mizi berlela. Vso sapa je navdajal neprijeten vinski in žganjski duh pa sparen smrad. V nekem kotu se je derl hripav glas, kakor bi hotel peti, okoli peči in za pečjó so pa smerčali junaki, ktere je premagala pijača.

Da-si ravno sem komaj sopel, mikalo me je vendar to društvo toliko, da sem ostal tako dolgo, da se je pripravil voz.

Gosti so bili dervarji s Koma, ki so prišli po svoje plačilo in večidel so bili že pijani. Pri večji mizi, kjer je bilo največ hrupa, vidila se je glava pri glavi, na mizi je stal bokal slivovice, ki je šel iz rok v roke. V kotu je pa sedel mož v zamazani gosposki obleki in kmalo sem vidil, da je on duša vsega društva. Zdel se mi je znan, samo nisem se mogel spomniti, kje sem ga vidil. Hipoma se mi zasveti. Je, on je — moj učeni znanec z ljubljanskega grada. Melanholični pesnik, ki pozna vse klasično slovstvo in profesor pesništva, zdaj z žganjem omamljen, razveseljuje pijane dervarje s sirovimi burkami in nesramnimi kvantami.

Ravno se je bil iznebil neke prav kosmate in poslušavci so veselja hrohotali.

„Ti si vreden vseh škricev! Na, pij, črna duša!“ zagermi ko smreka visok galjot, in moj znanec zverne novo kupico žgočega strupa.

Rad bi bil ž njim govoril, ali v tem društvu ni bilo mogoče in vidil sem, da je pijan — torej sem ga pustil v divji derhali.

Iz Tersta sem pričakoval prijatelja. Pripeljal se je o polnoči in ker je bila noč tiha in jasna — bila je lepa mesečina — greva v razgovoru počasi proti domu. Na glavnem tergu nama pride nasproti človek, naju pozdravi in pohlevno vpraša: „Bog vé, ali je frančiškanarska cerkev že odperta? Šenklovška še ni.“ Jaz sem ga precej spoznal — bil je učeni mož z grada. Moj prijatelj se mu smeje v obraz, on pa ne čaka najinega odgovora. „Pojdem pogledat; ée je odperta, je pa prav“, pristavi spet prav pohlevno in gre dalje.

„Ta gospod ga je preveč naložil“, veli moj šaljivi prijatelj.

„Ne sodi prehitro! Meni se zdi, da ni pijan. Pijanec ne govori tako mirno; meni se zdi, da se mu v glavi meša.“ Prijatelju povem, od kod ga poznam in kakošnega sem ga vidil za Savo med dervarji. Ko prijatelj to zvé, ni se mu več smejal.

Komaj se je naredil dan, bila sva s prijateljem že spet na ulici. Namenila sva se na Rožnico in greva mimo glavne straže. Bil je ravno semenj in ta čas je na tem tergu vse polno kramarskih štantov. Okoli enega je bilo veliko ljudi, akoravno je bilo še zgodaj. „Saj ni tako neumen, kakor bi kdo mislil; ravno pred stražo se je spravil, da mu kdo kaj ne ukrade“, zasliši se ženski glas in potem občni smeh. „Ali kje so policaji, da bi ga spravili v kraj“, jezi se moški glas. Na to stopiva tudi midva bliže. Na štantu je ležal moj profesor pesništva, ki je sinoči cerkve pregledoval; tu je ležal gol. Zamazano perilo in raztergano obleko je lepo skerbno razobesil po štantu, škornje si je postavil kraj glave, na vsako stran eno. Svoj vderti cilinder je držal na trebuhu in nad njimi je sklenil roke. Ljudi je prihajalo vedno več, nekteri so se jezili, drugi so se smejali, on je pa lepo sladko spal. Nekdo pripelje mestne čuvaje, ki so ga prebudili. Z zblojenimi očmi je gledal plašno okoli sebe, storil je, kar so mu rekli, oblekel svoje cunje, škornje je pa v roki nesel in vsacega popraševal, če je frančiškanarska cerkev že odperta.

Štiri tedne pozneje sem bil pri Matevževem pogrebu.

Fr. Erjavec.